

mi tanár, Kolozsvár): *Az Erdélyi Fiatalok unitárius szerzői*; Máté Dénes (egyetemi tanár, Kolozsvár): *A Keresztény Magvető az állami cenzúra idején (1971–1989)*.

A résztvevők megtekinthették a *Keresztény Magvető* lapszámaiból és a szerkesztőség irataiból összeállított alkalmi kiállítást.

Adorjáni Zoltán

375 éves az Öreg graduál

A Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet (PTI) 2011. április 8–10. napjaira szervezte az *Európai kulturális kincs és anyanyelvű istentisztelet: 375 éves az Öreg graduál* témájú nemzetközi konferenciáját.

Az 1636-ban kiadott *Öreg graduál* olyan liturgikus könyv, amely tartalmazza az úrvacsorás istentiszteleteken, a reggeli és esti imaórákon énekelt magyar nyelvű gregorián tételeket. Az *Öreg graduál* és az ehhez hasonló 16. századi könyvek az európai protestantizmus történetének egyedi jelenségeként bizonyítják, hogy magyar nyelvterületen a reformáció után is tovább élt az anyanyelven énekelt gregorián. Ezt az éneklési módot a 18. századig gyakorolták, tehát viszonylag hosszú ideig meghatározta mind a református, lutheránus, mind pedig az unitárius egyház istentiszteleteinek rendjét.

A konferencia megnyitóján dr. Rezi Elek rektor köszöntötte a meghívottakat, támogatókat és résztvevőket. Ezt követte Adorjáni Dezső Zoltán evangélikus püspök beszéde. Ő tette lehetővé az *Öreg graduál* egyetlen evangélikus tulajdonban lévő példányának kiállítását a konferencia idejére. Ez a példány az oltszakadati gyülekezet tulajdona.

Előadók (balról jobbra): Jakabffy Tamás (Kolozsvár), dr. Dávid István (Nagykőrös), dr. Zalatnay István (Budapest), Hans Uytenbogaardt (Utrecht), dr. Bódiss Tamás (Budapest), dr. Irene Mildemberger (Lipcse), dr. Fekete Károly (Debrecen), dr. Kovács László Attila (Nyíregyháza)
(Fotó: Dénes Gabriella)

Vespera a Farkas utcai református templomban,
2010. április 8.
(Fotó: Dénes Gabriella)

Genfi Zsoltára a protestáns gyülekezeti éneklés számára, az az *Öreg graduál* a protestáns istentisztelet történetében. Ez a három könyv, a Biblia, az énekeskönyv és a *Graduál* együtt alakította a 17. századi magyar protestáns istentiszteletet.

Kurta József, dr. V. Ecsedy Judit, Geréd Vilmos, dr. Sorban Elena-Mária, dr. Kovács Sándor és dr. Ferenczi Ilona előadásai egyháztörténeti, művelődéstörténeti, egyházzenei és nyomdatörténeti szempontból vizsgálták az *Öreg graduál* kiadásának jelentőségét.

Az *Öreg graduál* zsolnártételeiről dr. Fekete Csaba, az antifónákról pedig dr. Papp Annette érkezett, majd a sort Szabó Andrásnak a nagyheti lamentációkról szóló előadása zárta. Dr. Fekete Károly és dr. Kovács László-Attila előadásai Az *Öreg graduál* tételei és a gregorián ének mai gyakorlata kapcsán felmerülő teológiai kérdéseket vizsgálták. Anyagának mai gyakorlati alkalmazásáról, főként a napszaki istentiszteletek tartásának tapasztalatairól számoltak be dr. Bódiss Tamás, dr. Dávid István és dr. Zalatnay István előadásai.

Sajátos szint jelentettek Hans Uytenbogaardt (Urtecht), dr. Irene Mildemberger (Lipcse), dr. Ralph Kunz (Zürich) és Jakabffy Tamás előadásai. Ők egyrészt arról a felfedezésről beszéltek, amely nyugat-európai protestánsok között az utóbbi évtizedekben körvonalazódott a napszaki istentiszteletek kapcsán; másrészt ezeknek öku-
menikus vonatkozásait emelték ki.

Az előadásokat követő megbeszélések, valamint a szombat délután három témakörben folytatott csoportos foglalkozás lehetőséget adtak a felmerült kérdések megvitatására. Csoporttevékenység keretében az *Öreg graduál* éneklésével kapcsolatos gyakorlati kérdésekről (dr. Karasszon Dezső), a magyar református liturgia reformjáról (dr. Fekete Károly), valamint a napszaki istentiszteletek lényegéről és különböző modelljeiről (Dorothea Kraus CCR nővér, Schwanberg; Benkó Tímea) beszélgethettek.

Az *Öreg graduál* kiadásának 375. évfordulója alkalmából szervezett konferencián napszaki istentiszteletek szemléltették a graduális istentisztelet lehetőségeit. Április 8-án, pénteken este az *Öreg graduál* alapján szerkesztett vesperát tartottak a Farkas utcai református templomban. Igét hirdetett dr. Fekete Csaba, szolgált a PTI Graduálkórusa dr. Karasszon Dezső vezetésével.

A szombati ülészak reggeli zsolnáros könyörgéssel, azaz *primával* kezdődött a PTI Dísztermében. Az igét Czerják Tünde III. éves kolozsvári református teológiai hallga-

Sógor Csaba európai parlamenti képviselő elmondta, hogy az *Öreg graduál* emléke Erdély aranykorát idézi, amelyet gazdasági és kulturális fejlődés egyaránt jellemzett. A kulturális sokszínűség nemcsak Erdély jellemző vonása. A multikulturalitás egyben az Európai Unió alapértéke is. Átörökítése mindannyiunk feladata.

Dr. Kiss Jenő, a PTI tanára ezt emelte ki témafelvezető előadása rendjén: ami a Vizsolyi Biblia az irodalmi magyar nyelv történetében, s ami Szenczi Molnár Albert

Ökumenikus vespera az evangélikus templomban, 2010. április 9.
(Fotó: Dénes Gabriella)

tó hirdette. A szombat esti vesperát a kolozsvári evangélikus templomban tartották, és pedig a kolozsvári ökumenikus vesperák sorozatának különleges alkalmaként: ígét hirdetett d. dr. Geréb Zsolt teológiai tanár, liturgikus szolgálatot végzett a Schola Gregoriana Monostorinensis és a PTI Graduál-kórusa Jakabffy Tamás irányításával.

A konferenciát záró vasárnap délelőtti istentiszteleten Somfalvi Edit teológiai tanár hirdette Isten ígését és a dr. Sógor Csilla által vezetett PTI Graduál- kórusa énekelt három tételt az *Öreg graduál*ból.

A konferencia megszervezésének és lebonyolításának anyagi hátterét a konferencia védnökei biztosították: Sógor Csaba európai parlamenti képviselő (Európai Néppárt), dr. Pap Géza, az Erdélyi Református Egyházkerület püspöke, Adorjáni Dezső Zoltán, a Romániai Evangélikus-Lutheránus Egyház püspöke, valamint Bálint Benczédi Ferenc, az Erdélyi Unitárius Egyház püspöke.

A tudományos konferencia előadásainak teljes szövegét a *Református Szemle* fogja megjelentetni.

Benkő Tímea

In Memoriam Tövissi Ildikó (1958–2011)

Válasz egy utolsó üzenetre

Tövissi Ildikó 1958 májusában született Kolozsváron, értelmiségi szülők első gyermeként. Alaptanulmányait a város zeneiskolájában és a volt református leánygimnáziumban végezte. A Babeş–Bolyai Tudományegyetem Filológiai Karának magyar-német szakán szerzett egyetemi oklevelet. 1982-től magyar szakos tanárként dolgozott Székelyudvarhelyen. 1990-ben több társával együtt itt vett részt a helyi szabad sajtó létrehozásában: ő volt a *Híd* című közéleti-művelődési lap egyik alapítója. 1990 decemberétől a Román Televízió alig egy éve újraindult magyar adásának szerkesztője lett.

Több mint húsz éven át végzett tévészerkesztői pályafutása alatt a riporter és szerkesztői munka tökéletesítésén fáradozott. *Alma mater* című rovatában a tanuló ifjúság